Eduardas Remecas

Monetų radiniai Vilniaus Sereikiškių parko teritorijoje

2012 m. balandžio–rugpjūčio mėnesiais Vilniaus Sereikiškių parke (buvęs Bernardinų sodas) buvo atliekami archeologiniai tyrimai bei žvalgymai (tyrimų vadovai archeologai Eugenijus Svetikas ir Mindaugas Mačiulis). Visos parko teritorijos dydis siekia apie 9 000 m^2. Detalūs tyrimai vyko ne visoje teritorijoje, nes iš 2011 m. atliktų žvalgymų jau buvo žinoma, kad parko teritorijoje yra susiformavę XVII–XX a. sluoksniai (*ATL 2011 metais,* V., 2012, p. 472–477). Ankstyviausi sluoksniai buvo aptikti ŠR dalyje bei centrinėje ir P dalyse, kurios yra arčiausiai vandentiekio siurblinės pastato. Vilnios upės link, P, R ir Š parko dalyse sluoksniai datuoti išimtinai XIX a. II puse – XX a. ir jų storis siekia iki 3 m. Tad didesni tyrimai vyko tik ŠV, centrinėje ir P parko dalyse. Maksimalus tirtų perkasų gylis buvo 2,2–2,4 m.

Tyrimų metu buvo surinkta daug radinių. Iš jų išskirtini numizmatiniai radiniai – monetos (apie 820 vienetų), XVI–XX a. (didžioji dalis XIX a.) audeklų, gamyklų, geležinkelių, muitinių, parduotuvių ir kitokių plombos (apie 200 vienetų), XVIII–XIX a. itališki, lenkiški ir rusiški religiniai medaliukai (apie 10 vienetų), XVIII–XIX a. Niurnbergo ir Rusijos žetonai (5 vienetai) ir XIX a. Rusijos kariniai ženklai. Šie radiniai daugiausia surinkti nuolat naudojant metalo detektorių. Vis dėlto pažymėtina, kad tokioje didelėje teritorijoje, kai darbai tuo pačiu metu buvo vykdomi tiek ŠV, tiek ir P parko dalyse, visų radinių surinkti nebuvo įmanoma. Taip pat pažymėtina, kad didelė dalis perkasų buvo kasama mechaniškai ir dėl šios priežasties dalis iškastų žemių nebuvo patikrintos metalo detektoriumi. Be to, nemaža dalis viršutinių sluoksnių (iki 50 cm) žemių buvo nukasamos mechaniškai bei iškart išvežamos. Numizmatinių radinių kiekį ženkliai būtų padidinę ir užverstų perkasų pakartotinis patikrinimas metalo detektoriumi bei radinių rinkimas naujai tiesiamų takų vietose ir elektros kabelių tiesimo vietose. Detalesni kasamų žemių patikrinimai numizmatinių radinių kiekį galėjo padidinti nuo 30 iki 50 %.

Šioje numizmatinių radinių apžvalgoje yra aprašomos tik monetos. Pagal amžių monetų radiniai pasiskirsto taip: XVI a. – 3 vienetai, XVII a. – 366 vienetai, XVIII a. – 154 vienetai, XIX a. – 155 vienetai, XX–XXI a. – 135 vienetai, nenustatytos – 6 vienetai. Monetų radiniai beveik nesiskiria nuo tų, kurie yra randami įvairiose kitose vietose. Rastos monetos yra būdingos Rytų Lietuvos XVII–XX a. monetų apyvartai. Iš retesnių radinių paminėtinos tik Austrijos Imperijos 1772 m. ½ kreicerio bei Liubeko 1675–1712 m. kaldinto dreilingo (1/192 talerio) (pirmas toks žinomas radinys Lietuvoje) monetos. Taip pat paminėtini du nedideli monetų kompleksai. Tai odinės piniginės dalis su 4 1878 m. 5 kapeikų monetomis ir monetų stulpelis su sulipusiais Jono Kazimiero šilingais (8 vienetai) bei Petro I sidabrinėmis kapeikomis (4 vienetai). Atkreiptinas dėmesys į tai, kad parko teritorijoje labai mažai rasta vidutinės vertės monetų ir nė vienos didelės vertės. Šis pavyzdys aiškiai parodo, kaip skiriasi miestų aikščių, kuriose buvo prekyvietės, ir parkų, daržų medžiaga. Taip pat atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad teritorijoje pavyko rasti vos vieną Jekaterinos II (1762–1796) monetą – grivenniką. Tarp smulkių XVIII a. monetų trūksta ir didesnio kiekio Augusto III (1733–1763) miestų kalyklų šilingų, Kuršo kunigaikštystės šilingų. Kodėl šių monetų nerasta daugiau – neaišku.

Labai nedaug (7 vienetai) surasta ir tarpukario Lenkijos Respublikos monetų.

Monetų radinių įvairovė pagal laikotarpius yra labai panaši visose tirtose parko dalyse. Vis dėlto ŠV dalyje XVII a. monetų buvo rasta daugiau (62,5 % visų XVII a. monetų radinių). Taip pat ŠV dalyje daugiau buvo rasta ir XVII a. I ketvirčio monetų. Tiesa, šių monetų labai nedaug – 10 vienetų ŠV dalyje ir 6 vienetai centrinėje ir P dalyse. XVIII a. ir XIX a. I pusės monetų daugiau jau rasta centrinėje ir P dalyse (XVIII a. – 55,5 %, XIX a. I pusės – 61 %). Visos XVI a. monetos buvo rastos XIX a. II pusės užpiltiniuose sluoksniuose. Dalis XVI a. bei Zigmanto III Vazos (1587–1632) šilingų buvo su apnašomis, kurios būdingos monetoms, buvusioms kapuose.

Kaip žinoma, Sereikiškių parko teritorija nuo 1469 iki 1863 m. priklausė bernardinų vienuolynui. Šis pelkėtas plotas buvo paverstas uždaru sodu su tvenkiniais, kanalais ir daržais. 1863–1880 m. šioje vietoje buvo miestiečių daržai. Iki 1879 m. (kitais duomenimis apie 1882–1884 m.) visi kanalai ir grioviai buvo užpilti, o nuo 1888 m. atidarytas viešas parkas. Parko teritorijoje surasti numizmatiniai radiniai šiek tiek praplečia žinias apie jo raidą, nors didžioji dalis monetų buvo rastos sumaišytuose užpiltiniuose XIX a. II pusės – XX a. sluoksniuose.

Pagal numizmatinius radinius ankstyviausi parko teritorijoje surasti sluoksniai datuojami XVII a. 3 dešimtmečiu (rasti ŠV dalyje). Tačiau šie bei XVII a. viduriu datuojami sluoksniai nėra labai intensyvūs. Tai rodo nedidelis kiekis rastų XVII a. vidurio švedų valdomo Pabaltijo bei Jono Kazimiero (1648–1668) geros būklės šilingų. Didžioji dalis ŠV dalyje rastų varinių šilingų yra jau nudilę, o nemenka jų dalis rasta sluoksniuose su Augusto III grašiais bei 1730–1754 m. Rusijos dengomis. Visos šios monetos rastos juodžemio sluoksniuose. Monetų radiniai padėjo datuoti ir ŠV dalyje surastų sudegusių pastatų liekanas. Kelio grindinio lygyje buvo rastas Liubeko dreilingas (1/192 talerio) (1 pav.), datuojamas 1675–1712 m., kuris neleidžia degėsių susieti su XVII a. gaisru. Surasti pastatų likučiai galėjo sudegti 1737 arba 1748 m. gaisrų metu. Numizmatiniai radiniai atskleidžia ir laiką, kai teritorijoje buvo užpilami grioviai. Tyrimų metu buvo surinkta daug carinės Rusijos muitinių plombų, kurios daugiausia datuojamos iki 1884 m. Tai rodo, kad užpylimai vyko iki 1884–1885 m.

Monetų radiniai (skliausteliuose po metų nurodytas rastų monetų kiekis vienetais):

XVI A. MONETOS:

1–3. **LDK**. *Aleksandras*. Denaras (apie 1495–1503 m.). (2). *Žygimantas I*. Pusgrašis. 1512. *Žygimantas Augustas*. Denaras. 155(6)?.

XVII A. MONETOS:

1. **Elbingas**. *Gustavas II Adolfas*. Šilingas. 1633.

2–119. **Lenkijos Karalystė**. *Zigmantas III Vaza*. Denaras. 1623 (2); Šilingas. 1627. Lobženica; Šilingas. ? m. falsifikatas; Grašis. 160... m. falsifikatas; 1,5 grašio. 1621, 1623, 1632. *Jonas Kazimieras*. Šilingas. 1660 (3), 1661 (5), 1663 (5), 1664 (12), 1665 (5), ? m. (69), falsifikatai ? m. (10). *Jonas Sobieskis*. 6 grašiai. 1684. falsifikatas.

120–280. **LDK**. *Zigmantas III Vaza*. 2 denarai. 1620; Šilingas. 1624. *Jonas Kazimieras*. Šilingas. Ujazdovas. 1661 (2), ? m. (7); Oliva. 1663 (3); Lietuvos Brestas. 1666 (3), ? m. (6); Kaunas. 1665, 1666 (6), ? m. (6); Vilnius. 1664 (4), 1665 (11), 1666 (33), ? m. (36); Nenustatyta kalykla. 1665 (3); 1666; ? m. (16); ? m. (13); Berzaunės falsifikatai (2); falsifikatai ? m. (5).

281–342. **ATR**. Jonas Kazimieras. Šilingas. ? m. (60), falsifikatai (2)

343–345. **Livonija**. Kristina. Šilingas. ? m. (2)

346–363. **Ryga**. *Zigmantas III Vaza*. Šilingas. 1599, 1603, ? m. (3). *Gustavas II Adolfas*. Šilingas. ? m. (2). *Kristina*. Šilingas. 1644, 1650; ? m. (4). *Karolis X Gustavas*. Šilingas. 1656, ? m. (3). *Karolis XI*. Šilingas. 1661, ? m.

364. **Sučiava**. Ryga. *Karolis X Gustavas*. Šilingas. ? m.

365–366. **Švedijos Karalystė**. *Gustavas II Adolfas*. 1,5 grašio. 1632. Elbingas. *Kristina*. 1,5 grašio. 163... m. Elbingas.

XVIII A. MONETOS:

1. **Austrijos Imperija**. *Marija Teresė*. ½ kreicerio. 1772. Burgau.

2. **Elbingas**. *Augustas III*. Šilingas. 1763.

3–84. **Lenkijos Karalystė**. *Augustas III*. Šilingas. 1751 (3), 1752, 1754, 175... m. (4); Grašis. 1754 (3), 1755 (9), 175... m. (17). *Stanislovas Augustas*. ½ grašio. 1767; Grašis. 1767 (2), 1780, 1789, 1790, 1791, ? m. (26); 2 grašiai. 1766, 1767; 3 grašiai. 1766 (2), 1792, ? m. (4). XVIII a. grašiai (2).

85. **Liubekas**. Dreilingas (1/192 talerio). (1675–1712) (1 pav.).

86–92. **Prūsijos Karalystė**. *Frydrichas II*. 3 grašiai. 1752, 1771 Kionigsbergas, 1786; 6 grašiai. 1754; 1756, 1757 Klėvė; 1/12 talerio. 1767 Kionigsbergas.

93–154. **Rusijos Imperija**. *Petras I*. Poluška. 1720, 1721, ? m. (2); Kapeika. ? m. (5) *Anna*. Poluška. 1731, 173... m.; Denga. 1730 (3), 1731 (4), 1734 (2), 1735 (2), 1737 (2), 1738 (3), ? m. (2). *Jonas IV*. Denga. 1740. *Jelizaveta*. Denga. 1747 (3), 1749, 1750, 1751, 1753 (3), ? m. (9). XVIII a. Denga. ? m. (2). *Jekaterina II*. Grivennikas. 1793 (2). *Pavlas I*. Poluška. 1797 (2); 1 kapeika. 1798 (5); 2 kapeikos. 1797 (2), 1798 (2).

1 pav. Liubekas. Dreilingas (1/192 talerio). (1675–1712). Skersmuo 13 mm. E. Remeco nuotr.

Fig. 1. Lübeck. Dreiling (1/192 thaler). (1675–1712). Diameter 13 mm

XIX A. MONETOS:

1–33. **Lenkijos Karalystė**. *Aleksandras I*. 1 grašis. 1823 (2); 5 grašiai. 1816 (2), 1819 (2), 1820, 1822 (2), ? m. *Nikolajus I*. 1 grašis. 1838, 184... m.; 3 grašiai. 183... m.; 5 grašiai. 1827, 1828, 18(26)?, 182... m., 1840; 10 grašių. 1830, 1840 (9). *Aleksandras I – Nikolajus I*. 5 grašiai. 18... m.; 10 grašių. 18... m. (3). XIX a. I pusė. 3 grašiai.

34–35. **Prūsijos Karalystė**. *Frydrichas Vilhelmas III*. 3 grašiai. 180 (2)?. *Vilhelmas I*. 3 pfenigai. 1871 Berlynas.

36–150. **Rusijos Imperija**. *Aleksandras I*. Denga. 1812; 1 kapeika. 1812, 1818; 2 kapeikos. 1811 (5), 1812 (2), 1813, 1814, 181... m. *Nikolajus I*. ¼ kapeikos. 1840, 1842, ? m.; Poluška. 1850, 1851 (2), 185... m.; ½ kapeikos. 1840, 1841 (2), 1842 m.; Denežka. 1852 (3), 1854 (2), 185... m.; Kapeika. 1831, 1841, 184..., 1852 (2), 1853, 1854 (2), 1855, ? m. (2); 2 kapeikos. 1837, 1838, 1852; 5 kapeikos. 1837. *Aleksandras II*. Poluška. 1859, ? m. (3); ¼ kapeikos. 1868; Denežka. 1858 (4), 1859, 1861 (2), 1862, ? m. (4); Kapeika. 1855, 1858, 1859 (2), 1860 (2), 1864 (3), (1854–1866) (3), 1868, 1869, 1878?, 1883; 2 kapeikos. 1856, 1861, 1869 (3), 1872, 1874, 1875, 1879; 3 kapeikos. 1857, 1876, 1879; 5 kapeikos. ? m. (4); 15 kapeikų. 1867. *Aleksandras III*. ½ kapeikos. 1893; 1 kapeika. 1893; 2 kapeikos. 1893; 3 kapeikos. 1888; 15 kapeikų. 1884. *Nikolajus II*. ¼ kapeikos. 1899; ½ kapeikos. 1897 (3), 1898, 1899 (2); 1 kapeika. 1896, 1897 (2), 1899, 189... m.; 2 kapeikos. 1895, 1897, 1898.

151. **Silezija**. *Frydrichas II*. 3 grašiai. 1781 Brėslau.

152–153. **Švedijos Karalystė**. *Karolis XII*. Erė. 1712. *Frydrichas I*. Erė. 1737.

154–155. **Vokietijos Imperija**. *Vilhelmas I*. 5 pfenigai. 1875. *Vilhelmas II*. 10 pfenigų. 188(9?) Hamburgas.

XX–XXI A. MONETOS:

1. **Latvija**. 20 santimų. 1992.

2–9. **Lenkijos Respublika**. 1 grašis. 1925; 1928; 1936; 2 grašiai. 19... m.; 5 grašiai. 1923 (3). 5 zlotai. 1984.

10–16. **Lietuvos Respublika**. 2 centai. 1991; 5 centai. 1991; 10 centų. 1991, 1997; 20 centų. 1991; 50 centų. 1991, 2000.

17–21. **Rusijos Imperija**. *Nikolajus II*. 1 kapeika. 1901, 1905, 1911; 2 kapeikos. 1901; 15 kapeikų. 1903.

22–130. **TSRS**. 1 kapeika. 1946 (2), 1949 (2), 1962 (3), 1964, 1965, 1974; 2 kapeikos. 1946, 1949 (3), 1952, 1955, 1968, 1974, 1977, 1983, 1987, 1989; 3 kapeikos. 1940, 1941, 1943, 1946 (3), 1948, 1949 (2), 1952 (4), 1953 (2), 1956 (5), 1957 (3), 1961 (2), 1970, 1974, 1979, 1984; 5 kapeikos. 1940, 1943 (4), 1946 (5), 1953, 1954, 1956, 1961 (2), 1977, 1982, 1986; 10 kapeikų. 1931, 1946 (2), 1948 (2), 1949, 1950, 1957, 1961, 1983; 15 kapeikų. 1944, 1945, 1946 (3), 1948 (3), 1951 (2), 1954 (3), 1957, 194... m.; 20 kapeikų. 1930, 1936, 1937, 1941, 1943, 1944 (2), 1945, 1946 (2), 1949 (2), 1961 (3).

131–132. **Vokietijos Imperija**. *Vilhelmas II*. 1 pfenigas. 1915; 25 pfenigai. 1910 Berlynas.

133–135. **Vokietija**. 5 pfenigai. 1941; 10 pfenigų. 1940, 1941.

Neidentifikuotos varinės monetos (6).

The coin finds on the grounds of Sereikiškės Park in Vilnius

About 820 coins (16th century – 3 coins, 17th century – 366 coins, 18th century – 154 coins, 19th century – 155 coins, 20th–21st century – 135 coins, undetermined – 6 coins) were found on the grounds of Sereikiškės Park in Vilnius during an archaeological investigation. The discovered coins are characteristic of the 17th–20th-century coin circulation in E Lithuania. Among the rarer coins should be mentioned only the Austrian imperial 1772 half kreutzer and the Lübeck 1675–1712 dreiling (1/192 thaler) (Fig 1). Two small coin assemblages should also be mentioned, i.e. part of a leather purse with four 1878 5 kopeck coins and a fused stack of John II Casimir shillings (8 coins) and Peter I silver kopecks (4 coins). It should be noted that very few moderate value coins were found on the park's grounds and no high value ones.